

تاریخ ایل کلهر
(دور صفویه، آشوری، زندیه و قاجاریه)

مؤلف:
ابراهیم اکبریان گیلان

بهار ۱۳۹۵

سرشناسه	:	اکبریان گیلان، ابراهیم، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	:	تاریخ ایل کلهر (دوره صفویه، افشاریه، زندیه و قاجاریه) / مؤلف ابراهیم اکبریان گیلان.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات آریو جان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۳۵۸ ص.
شابک	:	978-600-7901-63-2
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۳۳۷.
موضوع	:	کلهر
موضوع	:	Kalhor (Iranian people)
موضوع	:	کلهر -- تاریخ
موضوع	:	Kalhor (Iranian people) -- History
رده بندی کنگره	:	۷۱۳۹۵/۷۱۸۸۵/۷۱۸ SP
رده بندی دیویی	:	۹۸۵/۹۸۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۱۰۱۸۳

Pub. Aryo Jan

تاریخ ایل کلهر

(دوره صفویه، افشاریه، زندیه و قاجاریه)

مؤلف: ابراهیم اکبریان گیلان

ویراستار: مهدی قمری

حروفچین: مهدی قمری - وحید قمری

ناشر: آریو جان

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ - بها: ۲۲۰۰۰۰ ریال

شابک: ۲ - ۶۳ - ۷۹۰۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه مؤلف
بخش اول: کلیات	
۷.....	محیط جغرافیایی
۸.....	گوش
۱۰.....	دیانت
۱۱.....	تیراندازی
۱۱.....	واژه ایل
۱۳.....	واژه ایلخان
۱۳.....	بزرگ ایل (نقد سیون ای)
۱۴.....	اصل و نسب ایل کلهر
۱۸.....	وجه تسمیه کلهر
۲۰.....	سابقه تاریخی ایل کلهر
۲۴.....	خواستگاه ایل کلهر
۲۶.....	محدوده قدیمی ایل کلهر
۲۷.....	محدوده کنونی ایل کلهر
۲۹.....	سردسیر و گرمسیر ایل کلهر
۳۰.....	آمار جمعیتی طوایف کلهر در ادوار مختلف
۳۳.....	طوایف کلهر
۳۶.....	ساخت سیاسی - اجتماعی ایل کلهر
بخش دوم: پیشینه تاریخی کرد	
۴۱.....	سابقه تاریخی کردها
۴۲.....	وجه تسمیه کرد
۴۳.....	چند خرافات راجع به اصل و نسب کردان
۴۷.....	چند روایت راجع به ایرانی بودن کردها
۴۸.....	داستان ضحاک و کشتن کردها
۵۹.....	کردهای سرزمین فارس
بخش سوم: نگاهی به تاریخ ایران و موقعیت ایل کلهر از آغاز دوره اسلامی تا تشکیل دولت صفوی	
۶۹.....	نگاهی به تاریخ ایران و موقعیت ایل کلهر از آغاز دوره اسلامی تا تشکیل دولت صفوی
۸۹.....	ترکان خاتون، حسن صباح و امیر نورالدین کلهر

بخش چهارم: ایل کلهر در دوره صفویه، افشاریه، زندیه و قاجاریه

فصل اول: ایل کلهر در عصر صفویه (۹۰۷-۱۱۴۵ هـ. ق.)	۱۰۱
مدخل حاکم کلهر	۱۰۲
دولت کرد کلهر در بغداد (۹۳۶-۹۳۴ هـ. ق.)	۱۰۴
انقراض دولت ذوالفقار خان کلهر (۹۳۶ هـ. ق.)	۱۰۶
ایل کلهر در عصر شاه عباس صفوی یکم (۱۰۳۸-۹۹۶ هـ. ق.)	۱۰۹
ایل کلهر پس از شاه عباس اول (۱۰۴۸-۱۰۳۸ هـ. ق.)	۱۱۵
شورش ولایت قزوین	۱۱۸
فصل دوم: ایل کلهر در عصر نادر شاه افشار (۱۱۶۰-۱۱۴۸ هـ. ق.)	۱۲۷
بنای قلعه معروف کرمانشاه	۱۴۳
آشنایی خان منصور با شاه منصف (شکوه)	۱۴۵
اعتلای حاکمیت خان منصور کلهر (۱۱۲۰-۱۱۰۰ هـ. ق.)	۱۴۷
سفر هفت ساله خان منصور (۱۱۵۵-۱۱۴۹ هـ. ق.)	۱۴۸
بازگشت خان منصور (۱۱۵۵ هـ. ق.)	۱۵۳
فصل سوم: ایل کلهر در عصر زندیه (۱۱۹۳-۱۱۷۳ هـ. ق.)	۱۵۹
محاصره نمودن قلعه کرمانشاه (۱۱۶۷-۱۱۶۵ هـ. ق.)	۱۶۵
سقوط قلعه کرمانشاه (۱۱۶۷ هـ. ق.)	۱۷۱
نقش ایل کلهر در جنگ کریم خان زند با عثمانی (۱۱۸۲ هـ. ق.)	۱۷۵
فصل چهارم: ایل کلهر در عصر قاجار (۱۲۵۰-۱۲۰۹ هـ. ق.)	۱۸۵
نقش ایل کلهر در جنگ‌های ایران و عثمانی (۱۲۳۷-۱۲۲۱ هـ. ق.)	۱۹۰
ایل کلهر در حکومت محمدحسین میرزا (حشمت الدوله)	۱۹۳
ایل کلهر در عصر محمد شاه قاجار (۱۲۶۴-۱۲۵۰ هـ. ق.)	۱۹۶
ایل کلهر در عصر ناصرالدین شاه قاجار (۱۳۱۳-۱۲۶۴ هـ. ق.)	۲۰۳
حکومت زین العابدین خان کلهر (۱۲۹۷-۱۲۸۵ هـ. ق.)	۲۰۶
حکمرانی محمد حسن خان کلهر (۱۳۰۱-۱۲۶۷ هـ. ق.)	۲۱۶
حکمرانی رضاقلی خان کلهر (۱۵۱۰-۱۳۰۱ هـ. ق.)	۲۱۷
توضیحات و جمع بندی	۲۲۴

بخش پنجم: والیان کلهر

والیان کلهر	۲۳۵
والیان پلنگان کلهر در عصر سلجوقی و صفوی	۲۳۶
والیان کلهر در تنگ حلوان در عصر صفوی	۲۳۹

۲۴۲.....	والیان کلهر در بغداد و ماهی‌دشت در عصر صفوی
۲۴۳.....	اریو حان [ایوان غرب] و ایالت ماه سبدان
۲۵۰.....	فتح ایالت ماه سبدان
۲۵۴.....	زلزله ماسبدان، مرگ مهدی خلیفه عباسی
۲۵۶.....	فرقه‌های مذهبی ماسبدان
۲۵۷.....	والیان ایوان غرب
۲۵۹.....	والیان کلهر کرمانشاه در عصر قاجاریه (۱۲۱۰-۱۳۲۰ ه.ق.)
۲۶۰.....	والیان گیلان غرب، وجه تسمیه، پیشینه تاریخی
۲۸۵.....	امارت آریون آباد (هارون آباد)
۲۹۳.....	مراکز حکومتی ایل کلهر

بخش ششم: قلاع ایل کلهر

۲۹۹.....	قلاع ایل کلهر
۲۹۹.....	قلعه پلنگان
۲۹۹.....	قلعه درتنگ حلوان
۲۹۹.....	قلعه شاهین
۳۰۱.....	قلعه شمیران
۳۰۲.....	قلعه علی خان
۳۰۳.....	قلعه گیلان غرب
۳۱۲.....	قلعه مهرتگار

بخش هفتم: خوشنویسان، ادیبان و بزرگان ایل کلهر

۳۱۵.....	خوشنویسان و ادیبان
۳۱۵.....	طلوع و هجرت میرزا رضا کلهر (۱۲۶۵-۱۲۴۵ ه.ق.)
۳۱۶.....	کلهر و هنر
۳۲۱.....	کلهر و سیاست
۳۲۱.....	کلهر و دین
۳۲۲.....	غروب خورشید میرزا رضا کلهر
۳۲۲.....	شاگردان میرزا رضا کلهر
۳۲۵.....	بزرگان و ادیبان ایل کلهر
۳۲۸.....	نقی خان آزاد
۳۳۰.....	فرهاد کوه کن
۳۳۴.....	مرگ فرهاد به روایت محلی
۳۳۷.....	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه مؤلف

چنان دیدم که هیچ کس کتابی نمی نویسد الا که
چون روز دیگر در آن بنگرد گوید: اگر فلان سخن
چنان بودی بهتر گشتی و اگر فلان کلمه بر آن
افزوده شدی نیک تر آمدی. نقل از: عماد کاتب

در این کتاب به ۹۰۰۰ سال تاریخ اساطیر و به پانزده قرن تاریخ ایل کلهر به طور
متناوب و یا منسجم از عصر ساسانی تا ظهور انقلاب مشروطه ایران اشاره گردیده است.
در تهیه این کتاب روا ندیدم که مطالب افواهی و مستند را بدون هیچ کاستی و یا افزونی
بنگارم. کیست که بخواهد پس از چند سال تحقیق کتابی را بنویسد، در آن بنگرد و در
آن جای اضافی و نقصان را نبیند؟ از آن چه سخن شناسان و خُرده گیران در این خصوص
به نگارنده گفته اند هر چه وارد دیدم به منت پذیرفتم و در آن نظر کردم و گفته‌های
تاریک و ناروا را خط کشیدم. در جایی که سخن از حقیقت‌جویی است چه ضرورت
دارد که من بیهوده از آن چه با خط انداخته‌ام به عیب دفاع کنم.

محتوای این کتاب از هفت بخش تشکیل شده است که بخش نخست آن مربوط به
کلیات منطقه کلهرنشین می‌باشد. در بخش دوم به پیشینه تاریخ گردها و در بخش سوم به
جنبش‌های ضد عربی در دوره رستاخیز ایران و در بخش چهارم تا پنجم هجری قمری و
چگونگی استقلال سلسله حکومت‌های ایرانی مانند لهریان، صفاریان، سامانیان، آل
زیار، آل بویه و ... و روابط و مناسبات آنان با دستگاه خلافت اوی و عباسی و نقش ایل
کلهر در اواخر عصر سلجوقی اشاره شده است. در بخش چهارم تاریخ ایل کلهر در
دوره‌های صفویه، افشاریه، زندیه و قاجاریه و بررسی روابط و مناسبات میان حکومت‌های
مذکور با والیان و سلسله امرا و ایلخانان کلهر پرداخته شده است و سیر تحولات سیاسی-
اجتماعی در عرصه‌های داخلی و خارجی موضوع اصلی پژوهش می‌باشد. به دلیل اهمیت
موضوع از منابع دست اول و مأخذ معتبر و استناد به تاریخ شفاهی موثق استفاده گردیده

است. در بخش پنجم و ششم به موضوع والیان و قلاع منطقه کلهرنشین پرداخته شده است. هم چنین بخش هفتم مربوط به آثار خوشنویسان، ادیبان و بزرگان کلهر می باشد. ایل کلهر یکی از ایلات معتبر گرد زبان ایران باستان است که در منظومه زاگرس به دلیل برخورداری از شرایط مناسب زیستی از قدیمی ترین مراکز سکونت بشری به شمار می رود. اما در بعضی جاها به علت کمبود منابع، تاریخ آن از نقاط کم و بیش مبهم و از حلقه های مفقوده تاریخ ایران می باشد. اهمیت این گونه پژوهش های محلی زمانی بیشتر است که محقق خود نیز در آن منطقه سکونت داشته، و به زبان و فرهنگ، تاریخ و جغرافیا و اثرات آن منطقه آشنایی عمیق داشته باشد. نگارنده با علم به برخی از مشکلات موجود در منطقه، خصوصاً حذف ها، ضد و نقیض، بخشی از تحقیقات خود را به صورت میدانی و چهره به چهره انجام داده، با به صحت و سقم مطالب تاریخی دست یابد. علاوه بر آن در این مجموعه از اسناد و مدارک، دست اول فراوانی استفاده گردیده، و به همین جهت اطلاعات جمع آوری شده در باب ولایت کلهر بسیار غنی می باشد.

آنچه بیگانگان در خصوص تاریخ کلهر نوشته اند، در برخی موارد مغرضانه و موافق منافع و مصالح خودشان بوده است. هم چنین، برخی از گزارشات حکام دولتی در منطقه نیز محدود و مبهم است. علاوه بر آن فقر فرهنگی منطقه، عدم توسعه راه های ارتباطی، دوری این ولایت از مراکز حکومتی و ...، از عواملی هستند که سبب شده تا تحقیقات تاریخی و باستان شناسی علمی و گسترده ای در این منطقه صورت نگیرد.

سلسله تواریخ محلی پایه و اساس تاریخ ملی را تشکیل می دهند و باید آنان را از گزند روزگار پاس داشت زیرا اگر قسمتی از آن از بین برود یکی از شالوده های فرهنگ و تاریخ ایران و سرچشمه و آبشخورهای آن از میان خواهد رفت. تاریخ هر ملتی، ریشه و شناسنامه آن ملت است. امروزه جهان غرب بخش اعظم تاریخ خود را به صورت فیلم به تصویر کشیده و بازسازی نموده اند. اما در کشور ایران هنوز بخش زیادی از تاریخ اقوام

پیشین، نگارش نشده است چه بسا که مستند به فیلم و سریال گردد. این ضعف در مورد تاریخ سیاسی- اجتماعی منطقه کرمانشاه در قیاس با سایر مناطق بیشتر و ملموس تر است. مؤید این مطلب فیلم ها و سریال هایی به مانند قیام میرزا کوچک خان جنگلی، قیام مردم تنگستان در جنوب و ... می باشد.

توجه به شناخت محیط پیرامون و تاریخ محلی اقوام از جمله موضوعات مهمی است که در چند ساله اخیر ذهن پژوهندگان متعهد به فرهنگ ایرانی- اسلامی را به خود جلب نموده است. مسلماً تا زمانی که تاریخ و فرهنگ ایلات شناخته نشود کلیت تاریخ ایران نیز شناخته نخواهد شد زیرا تاریخ طوایف و ایلات استخوان بندی تاریخ ایران زمین را تشکیل می دهد تاریخ هر ملتی همانند اندامی است که اگر بعضی از اعضای آن شناخته نشود هویت آن تاریخ در رده اندام باقی خواهد ماند. پژوهش درباره سلسله های محلی، نه تنها از لحاظ تاریخی و روایت ملی حائز اهمیت است، بلکه موجب اتصال تار و پود از هم گسیخته تاریخ کشورمان می گردد و از این طریق با اصالت فرهنگی و تاریخی اقوام آگاهی بیشتری پیدا خواهیم کرد.

بدون شک در گذشته های دور، بسیاری از روایع و رویدادهای مهم این منطقه از چشم مورخان و راویان اخبار به دور مانده و با گذشت زمان به دست فراموشی سپرده شده است. حال حاضر جمع آوری آنان همانند سوزنی است در میان خرمی از کاه؛ از سویی کمبود منابع مورد نظر در سطح شهرستان، گستردگی قاره منطقه و خصوصاً فقر مطالعاتی منطقه کار پژوهش را دوچندان دشوار گردانیده است اما عشق به فرهنگ خودی و روشن ساختن زوایای تاریخ محلی و اتصال تار و پود آن با تاریخ ملی مشکلات را هموار خواهد ساخت. ایران کشور پهناوری است که اقوام و ملیت های مختلفی هم- چون فارس، کرد، ترک، لر و ... با تاریخ و آداب و رسوم خاص را در خود جای داده است. استان کرمانشاهان نیز یکی از مراکز بزرگ گردشین است که جمعیت آن از

ایلات مختلفی همانند گوران، زنگنه، کلهر، سنجابی و ... تشکیل شده است. در این میان ایل کلهر به عنوان ایلی بزرگ و نامی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

خواندن و نقد هرگونه نوشته‌ای از اهمیت والایی برخوردار است. متأسفانه هنوز بعضی افراد فرق نقد و تخریب را نمی‌دانند و به جای آن که به نقد منصفانه و منطقی مطالب پردازند، به تخریب شخصیت نویسنده می‌پردازند. برخی از مردمان ایل کلهر تاریخ خود را دست دارند و بر آن ارج می‌نهند. گروهی دیگر نسبت به هویت تاریخی خود بی‌تفاوت و ناآگاهند. بی‌گمان بیشتر جوانان این قوم تاریخ آبا و اجدادی خود را نمی‌دانند، و به علت بی‌دانشی دانستن آن را هم نمی‌خواهند. دسته‌ای دیگر ناخوانده بر نوشته‌های دیگران زبان به بدی می‌گویند و این شیوه همیشگی آنان است زیرا اینان نه مایه‌ای برای نوشتن دارند و نه چیزی برای گفتن.

گروهی دیگر هم فاقد آرمان تاریخی می‌باشند و به تاریخ ارزشمند خود ریشخند نموده و آن را خوار و زبون می‌شمارند، ولی از صدها حادث و اتفاقات ناگوار تاریخی در قلمروشان اطلاعی ندارند. نگارنده در بررسی این کتاب همواره تلاش کرده است تا از تعصبات و تحریکات و پیش‌داوری‌ها و یا تعاریف و تخریب‌های نابجا دوری جوید و واقعیت‌ها و حقایق را آن‌گونه که شایسته یک کار علمی است بیان کند؛ با این همه، نگارنده پژوهش را عاری از نقص نمی‌داند. جای انتظار است که خوانندگان محترم با راهنمایی‌های مفید، نگارنده را در جریان کاستی‌ها قرار دهند.

والسلام

ابراهیم اکبریان گیلان

بهار ۱۳۹۵ شمسی